

hetzelfde wat Perk en Kloos in vrijwel gelijke woorden hebben beleden, dat is de richting, waarin de Tachtigersbeweging de vernieuwing heeft gezocht en die ze tegenover de poëzie van een vorig geslacht heeft gepredikt als nieuwe cultus en nieuwe religie.

En het is daarom, dat de christelijke levensovertuiging van dat bewegen van Tachtig zoo heel ver afstaat. In dat vergoddijken van de schoonheid, dat cultiveeren van de menscheijkheid is Tachtig niet a-religieus, zooals wel is gezegd — 'tis trouwens niet waar — maar Gode-vijandig, beteekent het God van Zijn Troon stooten, om schoonheid en menscheijkheid voor Hem in de plaats te stellen. En dus is het volkomen terecht, dat tegen de aanvaarding der Tachtigerskunst in den christelijken kring van meet aan de bewust-levende christenen met klem zich hebben verzet.

Ongetwijfeld is Hein Boeken een fijn dichter en een fijn mensch geweest.

Een fijn dichter, want hij was ontvankelijk in sterke mate voor indrukken en — 'tis gezegd door Carel Scharten — „aanslonds hing lokkend hem een sonnet in de zonnige laube van zijn geest... Er hoeft maar één woord te vallen, een vraag, een betwistbare uitspraak in de uiterst sensitieve essentie van zijn geest, of die schiet uit in kristallen, in de kwadranten en driehoeken van een sonnet... Onder alle omstandigheden dicht hij, maar onder alle omstandigheden ook blijft hij toch altijd ook een dichter”.

En dan een dichter van den Tachtigers-ton: individueel in zijn woordkeus, zoekend naar verklanking van begrippen en indrukken, naar muzikaliteit van taal en fonkeling van beeld. Moelijk is daardoor zijn poëzie en duister vaak voor den niet-classiek geschoolden, en het is waar wat Robbers opmerkt, dat „het groote publiek nooit veel notitie (van hem) genomen heeft” en dat „de meer literaire „men”... hem zoo weinig (kent)”. Maar even waar is het, dat die poëzie kunst is, „vol van de zonden van zijn tachtigerschap” zooals Scharten scherp-raak zegt, maar kunst naar het principe der artistieke vernieuwing.

En dan ook een fijn mensch! „Un homme galant” werd hij genoemd, voorkomend, vriendelijk, waardeerend. Ook als fijn mensch treedt hij in zijn „Verzen” naar voren, gevoelig voor vriendschap en wars van alle jacht naar succes of eerbetoon.

En zoo staan we dan bij zijn graf. Erkennend zijn gaven, erkennend zijn dichterschap, waardeurend de lijnheid van zijn geest en van zijn persoonlijkheid. Maar van zijn kunstenaarsgeloof, zijn Tachtigersbelijden staan we verre, omdat het in zijn stofvergoding

..... voor ons verdonkert God
God zelf, der zonnen zon, der wondren wonder
Van wien is elke straal door 't ruim verkonder.”

C. T.

De Vereeniging van 1892.

X.

(De Bronnen. G.)

E. De kwestie van den naam.

Ook hierover deelt Ds Jongeleen het een en ander mee, en wel als volgt:

„Nog eenmaal wil ik wijzen op iets zonderlings, zooals wij dat telkens hebben aangetroffen in de geschiedenis der Vereeniging.

Ik weet het wel, het is geen principiële kwestie, ten minste voor mij niet, maar in dit verband is de kwestie tekenend en blijft zij tekenend.

Ik bedoel hier de kwestie van den naam, waarmee de vereenigde kerken zouden genoemd worden.

Ondergeschikt, zult gij zeggen, doch vergeet niet, dat het dit voor de Doleerenden niet was.

Met het oog hierop zocht de Synode eerst het aangezicht des Heeren.

Zulke oogenblikken zijn altijd indrukwekkend en zij getuigen van een goed begin.

Daarop volgt dan de deliberatie, die natuurlijk breedvoerig is geweest. Dan komt de stemming en de uitslag is, dat met 22 tegen 16 stemmen de naam der Vereenigde Kerken zou zijn: „Christelijke Gereformeerde Kerken”.

Nu zou men toch niet anders verwachten, dan dat men zich bij deze wenken van 's Heeren Voorzienigheid, wat de zijde der doleerenden betrof, had neergelegd, al was het, dat zij het liever anders hadden gezien, al was het dan in heel het proces der vereeniging hun eenigste nederlaag.

Maar deze menschen, die altijd hadden gezegd, dat de Chr. Geref. Kerk, ik bedoel vóór 1892, geen recht van bestaan had en dat zij zich moest oplossen in de doleerende kerken en dat het dan eerst goed werd, deden dit niet.

O neen, het bericht kwam, dat de vereeniging nu niet kon doorgaan, als dit besluit, wat toch

in den rechten weg was genomen, gehandhaafd bleef.

De Chr. Gereformeerden krijgen geen bokske om vroolijk te zijn.

En dan — dan komt het eigenaardige, dan gaat men weer bidden en daarna laat men op deze Synode het besluit, dat eerlijk en wettig, onder aanroeping van 's Heeren naam was genomen, los, en zodoende ook den naam en komt de naam „Gereformeerde Kerken” er voor in de plaats.

Ik zeg nog eens, het is voor mij heelemaal geen principiële kwestie, maar wel legt deze kwestie getuigenis af, dat de Chr. Gereformeerden alle veeren moesten laten.”¹⁾

Deze voorstelling van zaken is niet nieuw. Zij is even oud als de tegenwoordige Chr. Geref. Kerk zelf. Zij werd reeds in de wereld gebracht door wijlen docent F. P. L. C. van Lingen, aan wien Ds Jongeleen haar waarschijnlijk heeft ontleend. Van Lingen vertelde al: „Volgens pag. 42 van de „Handelingen der Christ. Geref. Synode” werd de zesde zitting den 14den Juni geopend met gebed, waarin Ds Bos voorging, en aan de orde werd gesteld: „Naam der Vereenigde Kerken”. In diezelfde morgenzitting wordt (blad. 50) besloten met 20 tegen 16 stemmen den naam Christelijk Gereformerd te behouden. In de middagzitting wordt gehandeld over de wijze, waarop dat besluit aan de Ned. Geref. Kerken zou worden medegedeeld, en met algemeene stemmen (blad. 51) het voorstel der Deputaten dienaangaande aangenomen, luidende: „dat officieel voor heel het kerkverband de aloude naam gelde van „De Christ. Geref. Kerken in Nederland”. Zoolang in eenzelfde plaats de beide formatiën nog niet geheel zijn ineengesmolten, voege men achter den naam „Christ. Geref. Kerk” tusschen twee haakjes den naam van de gracht of straat, waar het gebouw staat”.

Op blz. 73 vinden wij, dat de voorzitter mededeelt het bericht van de Synode der Ned. Geref., dat in de vergadering, per telegram saamgeroepen, „na eenparige stemmen aller adviseerende leden met algemeene keus der stemhebbende afgevaardigden is besloten den naam „De Geref. Kerken in Nederland” te handhaven op velerlei gronden”. Op voorstel van den voorzitter, om te besluiten, „den broederen op dit punt tegemoet te komen”, doet hij, nadat velen het woord hebben gevoerd, het voorstel aan de Synode der Ned. Geref. Kerken te schrijven: „De Synode — is van oordeel, dat zij, hoewel teleurgesteld in de hoop, dat de Ned. Geref. ons zouden kunnen tegemoetkomen, toch voor het aangezicht van God geene vrijheid heeft om ter oorzaak van het wegvallen der bijvoeging „Christelijk” bij „Gereformeerde Kerken in Nederland” de Vereeniging der Gereformeerden in ons vaderland te doen mislukken, besluit: den naam „de Gereformeerde Kerken in Nederland” aan te nemen als den gemeenschappelijken naam der saamgesmolten kerkengroepen, God biddende, dat Hij, door Zijne barmhartigheid in Christus, den eenigen Koning der Kerk, deze gansche handeling doe strekken tot verheerlijking van Zijn naam en de wederopbouw en volmaking der Gereformeerde Kerken in het land onzer vaders, wier naam wij dragen en naar wier op Gods Woord gegronde belijdenis wij wenschen te leven, met allen, die eenzelfde geloof bezitten”. Hierop volgen op dezelfde bladzijde 75: „Art. 93. Met het oog op het groot gewicht der stemming zoekt de voorzitter het aangezicht des Heeren. Daarna heeft de stemming plaats. Het voorstel van den voorzitter wordt met alle stemmen, twee uitgezonderd, aangenomen. „Art. 94. Ds Bouma eindigt deze zitting met dankzegging, nadat vooraf Ps. 100:1 gezongen is.”²⁾

En dit verhaal spitst docent Van Lingen toe met de opmerking: „dat er eerst gebeden is en er „neen” is gezegd, en nog eens weer gebeden, toen is er „ja” gezegd. Ook Bileam vroegde God en zeide „neen”, en om bijredenen, om geld, vroegde hij God nog eens. Toen zeide hij „ja”, en ging met de verhevene en rijke mannen mede. Toch zegende God Zijn volk, en wat Bileam deed en ondervond, heeft slechts gestrekt tot meerdere verheerlijking Gods.”³⁾

Hoe tendentieus echter dit verhaal is, blijkt al uit de vergelijking met de geschiedenis van Bileam. Maar het wordt nog duidelijker als men de moeite neemt, de Acta zelf eens na te lezen. Dan valt het op⁴⁾, dat Van Lingen wel vermeldt door welken predikant het gebed en de dankzegging gedaan werd, maar dat hij met niet één woord rept over de voorstellen, die ter vergadering waren en de beraadslagingen, die daarover zijn gehouden.

Waren docent Van Lingen en Ds Jongeleen volledig geweest, dan zouden zij ongeveer als volgt verteld hebben: In de zitting der synode van 14 Juni 1892, die als gewoonlijk met psalmgezang

¹⁾ t. a. p. 35—37.

²⁾ Verantwoording der getrouw geblevene leden van de Christelijke Gereformeerde Kerk, 6—7.

³⁾ t. a. p. 8.

⁴⁾ Ik laat nu verder rusten andere onnauwkeurigheden, als b.v. dat het besluit niet in de ochtend, maar in de middagzitting genomen werd; dat het stemmental niet was 20, doch 22 tegen 16, en vooral ook, dat docent Van Lingen andere clausules uit het besluit geheel weglaat.

en gebed was geopend, waren van al de tien provinciale synodes voorstellen ter tafel inzake den naam der vereenigde kerk. Van deze tien voorstellen deden er slechts vier den voorslag, om in de toekomst den naam van Christ. Geref. Kerk (of kerken) te dragen. En onder deze vier was er nog weer één, n.l. dat van Zuid-Holland, waarin alleen de wenscheijkheid hiertoe werd uitgesproken; wat volgens de nadere verklaring der afgevaardigden niet te flauw mocht worden opgevat. De vereeniging moent naar den wensch van Zuid-Holland niet afspringen op den naam, al begeerde het ook ernstig, den bestaanden naam te behouden.⁵⁾ Doch al de overige synodes sloegen den naam voor van (De) Gereformeerde Kerken of Gereformeerde Kerken in Nederland of Vereenigde Gereformeerde Kerken etc.⁶⁾

Reeds bij het begin der discussie was er dus geen eenparigheid. En deze bestond ook niet tijdens de beraadslagingen. De één pleitte voor Christ. Geref., de ander voor kortweg Gereformerd, want tusschen zich ook nog de kwestie mengde, of men in 'tenkelvoud van kerk dan wel in 'meervoud van kerken zou spreken. En de eenparigheid was er evenmin bij de stemming; ze was zelfs kleiner dan bij die over de laatstgenoemde kwestie. Terwijl met 30 van de 38 stemmen het meervoud kerken verkozen werd boven kerk, stond het bij de kwestie Chr. Geref. of Gereformerd 22 tegen 16.⁷⁾ En toen het besluit gevallen was, aarzelden men nog. Want toen ontstond er een discussie, of men de gronden van dit besluit — en zoo ja welke — aan de Ned. Geref. Kerken zou mededeelen. Totdat de oplossing hierin gevonden werd, dat men dit wel mondeling door deputaten doen zou, doch de gronden in het besluit zelf niet zou opnemen.⁸⁾ Er was dus bij de afgescheidenen zelf een sterke strooming, die liever Geref. Kerken dan Christelijk Gereformerd wilde heeten.

Zegt Ds Jongeleen nu: ja, maar, dat besluit is toch eindelijk onder aanroeping van den naam des Heeren wettig en eerlijk genomen en dus ging het niet aan, om het later weer onder aanroeping van den naam des Heeren los te laten en een ander te nemen — dan is een dergelijke redeneering even onduidelijk als misleidend.

Zij is allereerst onduidelijk. Tenzij Ds Jongeleen bedoelt, dat al die kerkelijke besluiten boven verandering, verbetering, herziening, herroeping of wat ook verheven zijn, welke genomen zijn in vergaderingen, welke geopend werden met gebed.

Nu versta Ds Jongeleen mij goed. Aan den eenen kant wil ik het gebed op onze kerkelijke vergaderingen hoog aanslaan. Het vraagt niet slechts — zooals hij zich uitdrukt — om wenken van de Voorzienigheid, maar om niets minder dan om de leiding van den Heiligen Geest, die aan de Kerk is toegezegd. Maar aan den anderen kant zou ik niet durven beweren, dat het gebed ons nu onfeilbaar waarborgt, dat alle besluiten, op deze ééne, bepaalde vergadering genomen, ook overeenkomstig den wil des Geestes zijn. Indien Ds Jongeleen dit wel meent, had hij dit ondubbelzinnig moeten uitspreken en tevens de plaatsen der Schrift er bij moeten vermelden, waarop zijn opvatting rust. Maar voor zoover ik zien kan, zal zulk een atomistische opvatting van de leiding des Geestes uit de Schrift niet te bewijzen zijn. Het valt niet aan te toonen, waarom, wanneer nieuwe feiten of gegevens zich hebben voorgedaan, de kerk zich niet opnieuw zou mogen beraden en beslissen overeenkomstig de nieuwe belichting, waaronder de zaak nu te staan kwam en die vroeger ontbrak. Het kan toch ook verhooring van het eerst-opgezonden gebed zijn, dat een nieuwe situatie is ingetreden, en in deze situatie de zaak wederom overwogen en beslist moet worden. Het is in de kerkgeschiedenis meer voorgekomen, dat de Geest door de beraadslagingen en slingeren en worstelingen van verscheidene vergaderingen heen, de kerk eindelijk bracht tot dat besluit, dat Hij bedoeld had. En of dat besluit dan inderdaad overeenkomstig den wil des Geestes is, zal dan beslist moeten worden niet op subjectieve factoren, b.v. of wij er voor gebeden hebben, maar op objectieve factoren, aan Schrift en belijdenis en kerkhistorie ontleend.

Trouwens, als Ds Jongeleen het maar niet over de vereeniging van 1892 heeft, zal hij het hierin geheel met mij eens zijn. Ik vermoed, dat er binnen zijn kerk ook wel eens besluiten op met gebed geopende vergaderingen van kerkeraad of classis zijn genomen, die toch later herzien of misschien zelfs herroepen werden.

Eenigszins anders staat 't, wanneer men als kerkelijke vergadering voor één bepaalde zaak in 't gebed gaat. Omdat de Nieuwtestamentische kerk niet anders dan bij hooge uitzondering door het werpen van 't lot den wil des Heeren mag zoeken te weten te komen, zal zij bij moeilijke en gewichtige beslissingen wel eens in noodzaak komen, om het aangezicht des Heeren voor die ééne, aanhangige zaak opzettelijk te zoeken. Zoowel om nu nog dringender om de leiding des Geestes te smee-

⁵⁾ Acta, art. 70, blz. 45, einde 1e alinea.

⁶⁾ id., art. 69.

⁷⁾ id., art. 72, laatste alinea.

⁸⁾ id., art. 73.

ken, als om dighheid Goe genomen w geheel op e van een komende za eerlijk van gebed, waa der synode dit een bijz Heeren zou naam van. kozen is. De dag later Ds Jongeleen heid veelv Gereform stemmen v

Trouwen eigenlijk be geen zakel niet, omdat meerd zoov over al de gebruikt zij oordeel de laten en de Zij hadden was het l schiedde bi

Toch is even onjuist 'tis bij de ook wat di de andere lijke rechte essie is g zelf al bes denen het voud kerke Ned. Geref. den ouden het wegvall aannemen over. Zoov Geref. Kerl prijs, zood bleef.

Met blijc naam voor is. Dit is g de Cock, met de N „Wij wille reglement kerkorde v anderen n geacht, dit indien dez nig beteeke te laten ri toekomst

F. Het Hoe ne schrijft, bli heden en d de Gerefor niet eens j zwaarschr Behalve ar vijfde bezv drukken: bezwaar v voorgange lautsien en geleerd ligen Doop Toch sta acta¹⁾ als Lingen in Gereforme Maar hier waarover nog hande

¹⁾ id., art.

²⁾ In een

13 Mei 1887.

³⁾ art. 36.

⁴⁾ t. a. p.

Saint Saëns

Er war Chr. Orate luge van Debussy t eertgebou wegingen is in deze eenzelfde volle zaaf, daarnaast den, nog